

GEORGE ORWELL

1984

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Hlas z obrazovky stále ještě chrлил hlášení o zajatcích, válečné kořisti a vraždění, ale řev venku trochu ztichl. Číšníci se vraceli ke své práci. Jeden se blížil s lahví ginu. Winston ve svém blaženém snu ani nevěnoval pozornost tomu, že mu dolévá sklenici. Už neběžel, ani nejásal. Byl zase na Ministerstvu lásky, všechno bylo odpuštěno, duši měl bílou jako sníh. Stál před soudem, přiznával všechno a každého obviňoval. Šel bíle kachlíkovanou chodbou a měl pocit, že svítí slunce. Za ním kráčet ozbrojený dozorce. Dlouho očekávaná střela mu vnikala do mozku. Vzhlédl k té obrovské tváři. Čtyřicet let mu trvalo, než pochopil, jaký úsměv se skrývá pod černým knírem. Jaké kruté a zbytečné nedorozumění. Jak sveřepě a tvrdohlavě prchal před laskavou náručí! Dvě slzy, nasáklé ginem, mu stékaly ke kořeni nosu. Ale to bylo v pořádku, všechno bylo v pořádku, boj skončil. Zvítězil sám nad sebou. Miloval Velkého bratra.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je z úplného závěru knihy.

Winston začíná mít pochyby. Začíná nevěřit Velkému Bratrovi a rozhodne se tedy psát si deník. Ačkoli ví, že zákony neexistují, je si vědom toho, že kdyby ho Ideopolicie našla, bude při nejlepším odveden na několik let do pracovního tábora, v horším, ale pravděpodobnějším případě, by ho čekala smrt.

Z Winstonova svědectví, které do deníku zapisuje, se dozvídáme o katastrofálním stavu ekonomiky, o hrozné životní situaci lidí, o všudypřítomném udavačství, o ničení lidského myšlení a také o přepisování historie – procesu, který zajišťuje odvěkou vševědoucnost Strany.

Později dostává Winston od dívky, o které byl přesvědčen, že jej špehuje a chce udat Ideopolicii, lístek se slovy *Miluji tě*. Je to pro něj šok, protože před chvílí chtěl Julii ještě zabít, aby jej neudala, ale díky lístku se z nich brzy stává milenecký pár.

Hledají proto místo, kde by spolu mohli trávit čas. Starožitník, u kterého již Winston párkrát nakupoval, mu nabídl malý pokoj nad svým obchodem. Zde tráví Winston s Julií svůj volný čas. Winston začíná stále více Straně nevěřit. Spřátelí se proto s O'Brienem, který na první pohled má na věc názor úplně stejný. Až později ale Winston zjistí, že to vše O'Brien předstíral. Stejně tak Winstona a Julii zradí také starožitník, který je udá Ideopolicii, která pod vedením O'Briena do pokoje vtrhne a oba odvede na ministerstvo lásky. Na ministerstvu lásky je Winston od Julie odtrhnut a mučen.

Vše končí Místností 101. Každý ví, co ho v ní čeká – něco horšího než smrt. To, co člověka čeká v místnosti 101, jej donutí zradit kohokoli – i největší lásku, jen aby se tomu vyhnul. Jde o něco, co vám přetaví mysl a způsobí, že budete schopni porozumět světu Strany. Pro Winstona jsou to krysy, kterými O'Brien Winstona mučí.

Winston končí jako člověk závislý na alkoholu, který miluje Velkého bratra. Poté je Ideopolicí na chodbě soudu zezadu za ideozločiny zastřelen.

- **téma a motiv**

téma: zlomení lidské osobnosti

motivy: číšník, gin, Ministerstvo lásky, duše

- **časoprostor**

prostor: Oceánie (fiktivní země)

čas: rok 1984 (autorova budoucnost)

- **kompoziční výstavba**

Děj je vyprávěn chronologicky.

Román je rozdělení do kapitol.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, antiutopický román

- **vypravěč**

Vševědoucí vypravěč v er-formě.

- **postava**

Winston Smith – hlavní postava celého románu, bezdětný muž, ve středním věku, který žije odděleně od své ženy (systém mu však rozvod nedovolil, proto se také nemůže legálně stýkat s Julií), kriticky uvažuje o Straně a o jejích principech, čímž se opakovaně dopouští ideozločinů. Proto neustále žije ve strachu ze smrti; miluje Julii, má slabost pro tzv. předrežimové věci (těžítka, pero, zápisník atd.) a děsí ho krysy; poté, co je Winston za ideozločiny na ministerstvu lásky dlouhou dobu mučen, uvěří systému

- v úryvku je již mučením zdolaný, nesvéprávný, odevzdaný svému osudu

Velký Bratr – tvář celého systému, která všechny všude a pořád sleduje, lidé ho vidí na fotografiích, ale živě ho neviděl nikdy nikdo, Velký bratr se svou nekonečnou moudrostí vládne celé Oceánii

Julie – mladá dívka pracující v oddělení literatury na Ministerstvu pravdy, která se na první pohled zdá jako pravověrná členka Strany, je to však jen póza, jejichž výhod využívá k tomu, aby mohla porušovat pravidla; velmi emotivní a stroze logicky myslící bytost

O'Brian – velmi inteligentní, trpělivý muž středního věku, svými způsoby budí důvěru a navenek se zdá, že je nepřítelem Strany, uvnitř všem jejím doktrínám ale naprosto věří, je jejím až fanatickým stoupencem; nebojí se při výslechu Winstona použít drastických vyslýchacích metod

- **vyprávěcí způsoby**

pouze pásmo vypravěče v er-formě

- **typy promluv**

pouze monolog vypravěče v er-formě

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

výčet	<i>hlášení o zajatcích, válečné kořisti a vraždění</i>
neologismus	<i>ideozločin</i>

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

personifikace	<i>hlas chrlii; střela mu vnikala do mozku</i>
hyperbola	<i>hlas chrlii</i>
epiteton	<i>blažený sen</i>
přírovnání	<i>duši měl bílou jako sníh</i>
metafora	<i>laskavá náruč (= Velký bratr)</i>

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

- 30. až 50. léta 20. století
- tvořil v průběhu 2. světové války

George Orwell (1903–1950)

- narodil se 25. června 1903 v Motihari v Indii, zemřel 21. ledna 1950 v Londýně
  - vlastním jménem Eric Arthur Blair
  - byl britským novinářem, esejistou a spisovatelem
  - měl dvě sestry, starší Majorii a mladší Avril
  - vyrůstal v Oxfordshiru a podle místní říčky Orwell si později dal svůj pseudonym
  - vystudoval soukromou střední školu a prestižní Eton College
  - v roce 1922 pracoval pro Indickou imperiální policii v tehdejší Britské Indii (v Barmě)
  - po roce 1936 se jako dobrovolník zapojil do španělské občanské války
  - do roku 1940 psal recenze na knihy pro Nový anglický týdeník
  - druhé světové války se neúčastnil kvůli vleklé tuberkulóze, v roce 1950 na ni zemřel
  - byl členem anglikánské církve
  - je považován za jednoho z nejlepších anglických esejistů
  - v komunistickém Československu byl na seznamu zakázaných autorů
-
- psal knihy o diktaturách komunistického typu
  - jeho knihy a eseje se týkají politiky, komentují život doby, zabývají se sociálními tématy
- Farma zvířat* – alegorický román
Barmské dny – román odehrávající se v Barmě
Na dně v Paříži a Londýně – zážitky z dob, kdy byl Orwell tulákem

- **literární / obecně kulturní kontext**

- byl antiutopista 20. století, je možné ho řadit do meziválečné anglické prózy, příp. mezi autory píšící prózu s prvky sci-fi

Literatura s prvky sci-fi:

Edgar Rice Burroughs (1875–1950)

- *Cyklus o Tarzanovi, Cyklus o Barsoomu*
- USA
- psal dobrodružné příběhy odehrávající se v exotických prostředích
- vystudoval vojenskou akademii, poté sloužil u jezdeckva (kvůli srdečním problémům propuštěn)
- vystřídal několik povolání (kovboj, tvorba reklamy a inzerátů), poté spisovatel (proslaven *Tarzanem* v r. 1912)
- *Cyklus o Pellucidaru* (tajemný svět uvnitř Země), *Cyklus o Amtoru* (odehrává se na Venuši), *Cyklus o Barsoomu* (svět na Marsu)
- považované dnes za science-fiction „klasiku“
- zbohatl díky literární činnosti

Jevgenij Ivanovič Zamjatin (1884–1937)

- *My*
- Rus, autor antiutopií
- kritizoval komunismus
- lodní inženýr (dokonce později přednášel předmět stavba lodí)
- díky románu *My* perzekvován – odešel do Paříže

J. R. R. Tolkien (1892–1973)

- anglický spisovatel, filolog
- * Bloemfontein (JAR)
- univerzitní profesor anglického jazyka a literatury na Oxfordu
- významný jazykovědec – znalec staré angličtiny a severštiny
- zúčastnil se 1. sv. války, onemocněl zde a při léčení začal psát *Hobit, Pán Prstenů: Dvě Věže, Pán Prstenů: Návrat Krále, Silmarillion*

Clive Staples Lewis (1898–1963)

- Angličan, Tolkienův kolega
- autor sedmidílného románu *Letopisy Narnie*

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Kniha 1984 je ovlivněna dobou svého vzniku a přímo reaguje na totalitní režimy, zejména stalinismus v Sovětském svazu. Orwell vycházel také ze svých zkušeností s válečnou realitou ve Velké Británii. Název je tedy rok představující budoucnost.

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Orwell se pokusil o volné spojení svých zkušeností s různými režimy do budoucnosti. V některých aspektech blízko fiktivnímu systému Oceánie je dnes stalinská diktatura v KLDK. Dnes již není hrozba totality tak blízka, přesto je to diskutované téma.

- **pravděpodobný adresát:**

každý běžný občan, kterého zajímá osud jeho země

- **určení smyslu díla:**

nastínění možného scénáře totality, varování

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Jedná se o jeden z jeho nejznámějších románů, spolu s *Farmou* zvířat jsou nejznámějšími Orwellovými díly.

- **tematicky podobné dílo:**

Aldous Huxley – *Ostrov*

Jevgenij Zamjatin – *My*

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Roku 1954 byla natočena televizní verze díla.

V roce 1956 vznikl film 1984.

V roce 1984 vznikla velmi věrná adaptace 1984.

V roce 1985 natočil Terry Gilliam film Brazil inspirovaný románem 1984.